

DIŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ 2. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DIŞ HEKİMİ KORKULARININ BELİRLENMESİ

DETERMINATION OF DENTAL FEAR AMONG 2. AND 5. YEAR DENTAL STUDENTS AT A DENTAL SCHOOL

*Songül A VAIZOĞLU**, *Neslihan KIRMAN†*, *Kuntay KOKANALI†*, *Süheyl HAYTAOĞLU†*
Emre İNÖZÜ†, *Murat KOÇYİĞİT†*, *Ozan ELVERİCİ†*, *Çağatay GÜLER‡*

ÖZET

Amaç: Hacettepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi 2. ve 5. sınıf öğrencilerinde diş hekimi korkusunu saptamak ve sınıflar arasında diş hekimi korkusu açısından fark olup olmadığını belirlemek.

Gereç ve yöntem: 2. sınıfta 109 kişi, 5. sınıfta 70 kişi bulunmaktadır. Kesitsel tipte olan bu çalışmada 2. sınıf öğrencilerinin % 80.7'ne 5. sınıf öğrencilerinin %82.9'una ulaşılmıştır. Veriler 32 sorudan oluşan bir anket ile gözlem altında toplanmıştır. Öğrencilerin diş hekimi korkusunu değerlendirebilmek için korku puanı hesaplanmıştır. Veri girişi ve analizler SPSS 11.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular ve sonuçlar: Araştırmaya katılan 2. Sınıf öğrencilerinin %70.5'i, 5. Sınıf öğrencilerinin %65.5'i kızdır. 2. sınıf öğrencilerinde ortalama toplam korku puanı 11.7; 5. sınıf öğrencilerinde 5.2, ortancalar ise sırası ile 9 ve 3 olarak bulunmuştur. Diş hekimi korkusu diş hekimliği fakültesi 2. sınıf öğrencilerinde 5. sınıf öğrencilerinden daha fazladır (P= 0.000). Kız öğrencilerde anlamsız ve mantıksız buldukları korkular daha fazla iken, diş hekimi korkusu açısından kız ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. 2. Sınıf p=0.7, 5.sınıf p=0.5). Diş muayenesi ile ilgili olumsuz deneyim yaşayan 2. Sınıf öğrencilerinin korku puanları böyle bir deneyim yaşamamış olanlardan yüksek bulunmuştur (p=0.009). Ancak 5. sınıflarda böyle bir ilişki bulunmamıştır (p=0.5). 2. ve 5. Sınıf sınıf öğrencilerinin en çok korktukları işlemler, enjektörü görmeleri ve enjeksiyon yapılması olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak 2. ve 5. Sınıf diş hekimliği fakültesi öğrencilerinde diş hekimi korkusunun olduğu ve bunun bir çok faktörden etkilenen karmaşık bir durum olduğu belirlenmiştir.

Öneriler: Diş hekimlerinin muayene sırasında gerekli empati ve özeni göstermesi, hastalarda bu korkunun oluşmasını önleyebilir ya da azalmasını sağlayabilir.

Anahtar kelimeler: Diş hekimliği fakültesi öğrencileri, Korku, Diş hekimi korkusu

SUMMARY

Objective: To determine dental fear among second and last year dental students at Hacettepe University, Dental Faculty and to determine whether there is difference between these classes in regard of dental fear.

Materials and method: There were 109 second year and 70 last year students. 80.7 % (88 students) of the 2. year students and %82.9 (58 students) of the last year students participated in this cross-sectional study. A questionnaire form including 32 questions was used under observation. Dental fear score was calculated to determine the dental fear of the participants. SPSS 11.0 version (Statistical Package for Social Sciences) statistical programme was used for entrance and analysis of the data.

Results: Majority of the participants were females in both second (70.5%) and the last year (65.5 %) students. Mean dental fear score was 11.7 for the second year and 5.2 for the last year students and medians were 9 and 3, respectively. The dental fear score was significantly higher among second year students (t=4.1, p= 0.000). The prevalence of dental fear among females and males were not statistically significant for both classes (2.year; p=0.7 and last year, p=0.5). Dental fear was statistically higher among the second class students who had a unpleasant dental experience (p=0.009) but there was not such correlation among last year students (p=0.5) It is found that seeing the injector and injection for anesthesia were the most fearful procedures for both second and last year students.

Recommendations: Emphaty capacity of dentists might have effect on decreasing the dental fear of the patients .

Key words: Dental students, Fear, Dental fear

* H.Ü. Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Doç. Dr.

† H.Ü. Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İnt. Dr.

‡ H.Ü. Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Prof. Dr.

GİRİŞ

Kişilerin zaman zaman yaşadıkları birtakım korkuları, kaygıları ve hatta fobileri olabilir. Korku bir canlının kendisine zarar verebileceğini düşündüğü herhangi bir nesneye, olguya karşı gösterdiği tepkidir. Yükseklik korkusu, kapalı alan korkusu, asansör korkusu, uçak korkusu, böcek korkusu bu korkulara verilebilecek bazı örneklerdendir. Korkunun bir sonraki aşaması ise “fobi” olarak tanımlanmaktadır^{1,2}.

Diş hekimi korkusu, insan hayatına yaptığı etkiler nedeniyle bazen ciddi bir problem olabilmektedir. Ağız ve diş sağlığı için düzenli ağız ve diş bakımı ve kontroller gerekmektedir. Fakat diş hekimi korkusu olan kişi korktuğu nesne ya da durumdan uzaklaşmak istediği için ağız ve diş sağlığı tehlikeye girer. İnsan vücudundaki tüm sistemler arasında ilişki olduğu düşünüldüğünde bu basit gibi görülen korku zamanla fiziksel sağlığı tehdit edebilir. 1990 yılında Türkiye genelinde yaklaşık 9 milyon öğrenci değerlendirilmiş, bunların 2.4 milyonunda kalıcı dişlerde çürük belirlenmiştir³.

Günümüzde pek çok insan, genel sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamadığı gibi diş sağlıklarına da gereken önemi vermemektedir. Kişilerin diş hekimlerine karşı duydukları endişe ve korku gibi olumsuz duygular da diş sağlığı ile ilgili olarak düzenli hizmet alımının önünde duran önemli bir engel olabilir⁴.

Amerika Birleşik Devletleri’de yapılan bir çalışmada, her iki kişiden birisinin diş sağlığına gereken önemi vermediği belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların % 9.0 - 15.0’ı diş problemleri ile ilgili daha önceki olumsuz deneyimleri ve endişelerinden dolayı diş hekimine gitmediklerini ifade etmişlerdir⁵.

Bir çok ülkede yapılan araştırmalarda diş sağlığı muayenelerini kapsayan rutin işlemlerden korkma yüzdesi, erişkinler için % 30.0 olarak bulunmuştur. Hollanda’da yapılan bir araştırmada kişilerin % 36.0’sının diş hekimi korkusu yaşadığı saptanmıştır⁶. İngiltere’de yapılan bir araştırmaya göre ise ülkenin Kuzey batısında yaşayan kişilerin % 34.0’inin diş hekimine gitmesini gerektiren fiziksel yakınması olduğu zaman çok ciddi kaygı yaşadığı; ülkenin Güneydoğusundaki halkın % 31.0’inin ise diş tedavisi sırasında endişe yaşadığı tespit edilmiştir⁶.

Yapılan çalışmalar sonucunda diş hekimi korkusunun altında pek çok sebep yattığı anlaşılmış olsa

da en sık rastlananın daha önceden yaşanmış diş hekimi muayenesindeki ağrılı veya olumsuz tecrübeler olduğu ileri sürülmüştür. Bunun yanında kişinin kendisini muayene koltuğunda yardımsız hissetmesi, kontrolünün kendisinde olmadığını düşünmesi, diş sağlığını ihmal ettiği için alaya alınacağını ve utancağını düşünmesi, aile veya arkadaş çevresinden diş hekimi ile ilgili duyduğu olumsuz sözler, anılar, medyadan diş hekimleri hakkında öğrendiği kötü haberler ve genel bilinmeyen bir korku diş hekimlerine karşı oluşan korkunun belli başlı sebepleri olarak belirlenmiştir⁷.

Ağız ve diş sağlığı bozulmuş kişilerin besinleri çiğnemesi ve sindirmesi zorlaşabilir. Sağlıksız diş ve diş etleri insanın konuşmasını, nefes almasını, gülmesini zorlaştırmakta; kişinin kendine olan güvenini olumsuz etkileyebilmektedir. İnsanların sosyal hayatında ve iş çevresinde ciddi kısıtlamalara sebep olabilmektedir⁸. Ayrıca diş hekimi korkusu olan kişilerin ruhsal yapısında bazı sorunlar olabilmektedir. Dişleri dökülmüş ve ağız kokusu olan kişinin kendisine güveni azaldığından gülerken ya da konuşurken elini ile sürekli ağzını kapatmak isteyebilir.

Sonuç olarak diş hekimi korkusu başlangıçta insanların önemsemediği, sıradan bir korku gibi görülse de yaratabileceği bedensel ve ruhsal olumsuzluklar ile çok önem kazanabilir. Bu yönleriyle günümüzde pek çok insanda var olduğu gözlenen diş hekimi korkusu ile ilgili gerçek durumların ortaya çıkarılması ve bu sorunlara çözümler üretilmesi diş sağlığı hizmetlerinin daha yaygın kullanılması yönünde olumlu bir adım olarak kabul edilebilir.

Diş hekimi korkusunun sağlık çalışanlarındaki boyutunun toplumun diğer kesimlerine göre daha az olması muhtemeldir. Bu araştırmada öğrenim yaşantılarına yeni başlamış olan diş hekimliği fakültesi ikinci sınıf öğrencileri ile öğrenimlerinin son sınıfındaki öğrencilerin bazı sosyodemografik özellikleri, diş hekimi muayenesi ile ilgili bazı görüşleri ve diş hekimi korkusunun belirlenmesi amaçlanmaktadır. Yapılan literatür taramasında Türkiye’de bu konuda yapılmış olan çalışma bulunamamıştır. Bu nedenle daha sonra yapılacak olan benzer çalışmalara veri tabanı oluşturması da amaçlanmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırma Hacettepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi 2. ve 5. Sınıf öğrencilerinde yapılmıştır. Ke-

sitsel tipte olan bu çalışmada 2. sınıf öğrencilerinin % 80.7'ne 5. sınıf öğrencilerinin %82.9'una ulaşılmıştır. Veriler Ocak 2003'de 32 sorudan oluşan bir anket ile gözlem altında toplanmıştır.

Öğrencilerin diş hekimi korkusunu değerlendirebilmek için korku puanı hesaplanmıştır. Bu puanlama sistemine göre 'rahat' = 0, 'gergin' = 1, 'endişeli' = 2, 'çok endişeli' = 3, 'hasta edecek kadar endişeli' = 4 olarak değerlendirilmiştir. Bu sorularda alınan puanlar toplanarak, "toplam korku puanı" hesaplanmıştır. Alınabilecek en yüksek puan 52, en düşük puan 0'dır.

Veri girişi ve analizler SPSS 11.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Bulgular bölümünde 2. ve 5. Sınıf öğrencilerinin bazı sosyodemografik özellikleri ve diş hekimi korkusu ile ilgili görüşleri bulunmaktadır.

2.sınıf öğrencilerinin %70.5'i, 5.sınıf öğrencilerinin %65.5'i kızdır. 2.sınıf öğrencilerinin yaşları 17 ile 23, 5.sınıf öğrencilerinin yaşları 21 ile 25 arasında değişmektedir. (Tablo I). 2.sınıf öğrencilerinin 27'si (%30.7), 5.sınıf öğrencilerinin 20'si (%34.5) ailelerinde sağlık personeli olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo I. Öğrencilerin bazı sosyodemografik özellikleri (HÜDHF, 2003)

Sosyodemografik özellik	2.Sınıf(n=88)		5. Sınıf(n=58)		
	Sayı	%	Sayı	%	
Cinsiyet	Kız	62	70.5	38	65.5
	Erkek	26	29.5	20	34.5
Yaş	17-20	76	86.4	—	—
	21-23	12	13.6	49	84.5
	24-25	—	—	9	15.5

2.sınıf öğrencilerinin % 61.4'ünün 5.sınıf öğrencilerinin %46.6'ı sınıfın herhangi bir konuda korkularının olduğu görülmektedir (Tablo II).

2.sınıf öğrencilerin %18.2'sinin, 5.sınıf öğrencilerin %37.9'unun şikayeti olmadığı halde diş hekimine düzenli gittiklerini ifade etmişlerdir. 2.sınıf öğrencilerin % 67'si, 5 .sınıf öğrencilerin % 56'sı şikayeti olduğunda diş hekimine gittiğini ifade etmiştir (Tablo III).

2.sınıf öğrencilerinin % 48.2' si, 5. Sınıf öğrencilerinin % 45'i hekime başvurduğunu ifade etmiştir (Tablo IV).

2.sınıf öğrencilerinin % 12.5' i, 5.sınıf öğrencileri-

nin % 20.7' si daha önce diş hekimi muayenesi sırasında olumsuz deneyimlerinin olduğunu ifade etmişlerdir (Tablo V).

Tablo II. Öğrencilerin herhangi bir konuda korkularının olma durumu ((HÜDHF, 2003)

Korku	2.Sınıf (n=88)		5.Sınıf (n=58)	
	Sayı	%	Sayı	%
Yok	54	61.4	27	46.6
Var	34	38.6	31	53.4
Hayvan				
Böcek	16	18.2	14	24.1
Kedi/Köpek	3	3.4	4	6.9
Akrep, yılan, yengeç				
örümcek,	8	9.1	5	8.6
Kuş	—	—	1	1.7
Yükseklik	9	10.2	10	17.2
Karanlık/kapalı alan	9	10.2	7	12.1
Sağlıkla ilgili korkular	1	1.1	—	—
Gök gürültüsü				

Not: Bir öğrenci birden fazla korku tarif etmiştir.

Tablo III. Öğrencilerinin diş hekimine gitme sıklıklarının dağılımı (HÜDHF, 2003)

	2.Sınıf (n=88)		5.Sınıf (n=58)	
	Sayı	%	Sayı	%
Şikayeti olduğunda gidenler	59	67.0	35	56.0
Şikayeti olmadığı halde düzenli gidenler	16	18.2	22	37.9
Kontrole gitmesi gereken durumu olup düzenli gidenler	10	11.4	3	5.2
Hiç gitmeyenler	3	3.4	—	—

Tablo IV. Öğrencilerin dişleri ağrıdığıında gösterdikleri davranışlar (HÜDHF, 2003)

Davranış	2.Sınıf (n=88)		5.Sınıf (n=58)	
	Sayı	%	Sayı	%
Hekime başvurma	56	48.2	36	45.0
Ağrı kesici alma	51	43.9	38	47.5
Geçmesini bekleme	7	6.0	5	6.3
Uyuma	2	1.7	1	1.2

Not: Diş ağrısı olduğunda birden fazla seçenek işaretleyenler olmuştur.

Tablo V. Öğrencilerin daha önce diş muayenesi ile ilgili olumsuz deneyim yaşanma durumu(HÜDHF, 2003)

Olumsuz deneyim yaşama	2.Sınıf (n=88)		5.Sınıf (n=58)	
	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	77	87.5	46	79.3
Evet	11	12.5	12	20.7
Tedavi ile ilgili	7	63.6	7	63.6
Anestezi ile ilgili	2	18.2	1	9.1
Diş hekimi tavri ile ilgili	1	9.1	2	18.2
Yanlış uygulama ile ilgili	1	9.1	1	9.1

2. sınıf öğrencilerin diş muayenesi öncesi ve sırasında yaşadıkları bazı duygular Tablo VI'da, 5. sınıf öğrencilerin diş muayenesi öncesi ve sırasında yaşadıkları bazı duygular ise Tablo VII'de verilmiştir.

Tablo VI. 2.sınıf öğrencilerin diş muayenesi öncesi ve sırasında yaşadıkları bazı duyguların dağılımı.(HÜDHF,2003) (N=88)

	Rahat		Gergin		Endişeli		Çok endişeli		Hasta edecek kadar endişeli	
	Sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Kendinizi nasıl hissedersiniz?										
1-Diş hekimine gitmeniz gerektiğinde	45	51.1	27	30.7	10	11.4	4	4.5	2	2.3
2-Diş hekimine giderken	42	47.7	29	33.0	12	13.6	3	3.4	2	2.3
3-Diş hekimi bekleme odasında	39	44.3	32	36.4	11	12.5	3	3.4	3	3.4
4-Muayenehane kokusu duyduğunda	49	55.7	24	27.3	9	10.2	6	6.8	-	-
5-Muayenehane odasına girdiğinde	42	47.7	26	29.5	14	15.9	3	3.4	3	3.4
6-Muayene koltuğuna otururken	33	37.5	33	37.5	13	14.8	6	6.8	3	3.4
7-Diş hekimi hazırlanırken	34	38.6	32	36.4	11	12.5	8	9.1	3	3.4
8-Diş filmi çekilirken (n=87)	67	76.1	12	13.6	5	5.7	-	-	3	3.4
9-Anestezi enjektörünü görürnce(n=86)	23	26.1	38	43.2	9	10.2	11	12.5	5	5.7
10-Anestezi yapılırken (n=87)	25	28.4	39	44.3	4	4.5	14	15.9	5	5.7
11-Diş hekimi aletlerini görürnce (n=87)	41	46.6	31	35.2	8	9.1	7	8.0	-	-
12-Diş hekimi aetatörü çalıştırınca(n=87)	32	36.4	30	34.1	15	17.0	7	8.0	3	3.4
13-Diş hekimi tedavi ederken	33	37.5	33	37.5	12	13.6	5	5.7	4	4.5

Tablo VII. Araştırmaya katılan 5.sınıf öğrencilerin diş muayenesi öncesi ve sırasında hissettikleri(HÜDHF, 2003) (N=58)

	Rahat		Gergin		Endişeli		Çok endişeli		Hasta edecek kadar endişeli	
	Sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Kendinizi nasıl hissedersiniz?										
1-Diş hekimine gitmeniz gerektiğinde	46	79.3	7	12.1	4	6.9	1	1.7	-	-
2-Diş hekimine giderken	42	72.4	9	15.5	6	10.3	1	1.7	-	-
3-Diş hekimi bekleme odasında	41	70.7	13	22.4	2	3.4	2	3.4	-	-
4-Muayenehane kokusu duyduğunuzda	42	72.4	12	20.7	3	5.2	1	1.7	-	-
5-Muayenehane odasına girdiğinizde	43	74.1	10	17.2	4	6.9	1	1.7	-	-
6-Muayene koltuğuna otururken	36	62.1	18	31.0	3	5.2	1	1.7	-	-
7-Diş hekimi hazırlanırken	38	5.5	17	29.3	2	3.4	1	1.7	-	-
8-Diş filmi çekilirken(n=57)	49	84.5	8	13.8	-	-	-	-	-	-
9-Anestezi enjektörünü gördüğünüzde	28	48.3	24	41.4	3	5.2	3	5.2	-	-
10-Anestezi yapılırken	29	50.0	23	39.7	3	5.2	2	3.4	1	1.7
11-Diş hekimi aletlerini gördüğünüzde	49	84.5	7	12.1	2	3.4	-	-	-	-
12-Diş hekimi aetatörü çalıştırdığında	40	69.0	14	24.1	4	6.9	-	-	-	-
13-Diş hekimi tedavi ederken(n=57)	37	63.8	18	31.0	2	3.4	-	-	-	-

Tablo VIII. 2. ve 5.sınıf öğrencilerinin muayene öncesi veya sırasında hissettikleri duyguları mantıklı bulma durumları (HÜDHF, 2003)

	Mantıklı ve anlamlı		Mantıksız ve anlamsız		Diğer	
	Sayı	%	sayı	%	sayı	%
2. sınıf						
'Gergin' dediği durumlar(n=75)	60	80.0	13	17.3	2	2.7
'endişeli' dediği durumlar(n=39)	22	56.4	15	38.5	2	5.1
'çok endişeli'dediği durumlar(n=26)	13	50.0	11	42.3	2	7.7
'hasta edecek kadar endişeli' dediği durumlar (n=15)	8	53.3	5	33.3	2	13.3
5. sınıf						
'Gergin' dediği durumlar (n=40)	30	75.0	7	17.5	3	7.5
'endişeli' dediği durumlar (n=14)	6	42.9	8	57.1	-	-
'çok endişeli'dediği durumlar (n=10)	4	40.0	6	60.0	-	-
'hasta edecek kadar endişeli' dediği durumlar (n=8)	2	25.0	5	62.5	1	12.5

2. ve 5. sınıf öğrencilerinin muayene öncesinde ya da muayene sırasında kendilerin gergin, endişeli, çok endişeli ya da hasta edecek kadar hissetmelerini mantıklı bulup bulmadıkları Tablo VIII'de verilmiştir. 2. sınıfların toplam korku puanları 0-46 arasında değişmektedir, ortalama puan 11.7±10.6, ortanca 9.0

puandır. 5. sınıfların toplam korku puanları 0-34 arasında değişmektedir, ortalama 2±6.7, ortanca puan 3.0 puandır. Ortalamalar arasındaki fark 6.5 puandır

2. ve 5. sınıf öğrencilerinin aldıkları toplam korku puanları ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (t= 4.1, p=0.000).

Öğrencilerin korku puanları grupları Tablo IX'da verilmiştir.

Tablo IX. 2. ve 5.sınıf öğrencilerinin aldıkları toplam korku puanları (HÜDHF, 2003)

	2.Sınıf (n=88)		5.Sınıf (n=58)	
	Sayı	%	Sayı	%
Toplam korku puanı				
0-10	51	58.0	46	79.3
11-20	17	19.3	9	15.5
21-30	14	15.9	—	—
>30	4	4.5	1	1.7

Öğrencilerin toplam korku puanları ile bazı değişkenler arasında ilişki incelenmiştir. Diş hekimi korkusu diş hekimliği fakültesi 2. sınıf öğrencilerinde 5. sınıf öğrencilerinden daha fazladır ($p=0.002$). 2. ve 5. Sınıf öğrencilerinde cinsiyet ($p>0.05$), yaş ($p>0.05$) ve ailede sağlık personeli bulunması ($p>0.05$) ile diş hekimi korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. 2. sınıf öğrencilerinden düzenli olarak diş hekimi kontrolüne gitmeyenlerin aldıkları toplam korku puanları gidenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=0.012$). Diş hekimi muayenesi ile ilgili olumsuz deneyim yaşayan 2. Sınıf öğrencilerinin korku puanları böyle bir deneyim yaşamamış olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p=0.009$). Ancak 5. sınıflarda böyle bir ilişki bulunmamıştır ($p=0.478$).

TARTIŞMA

Diş hekimi korkusu, kişilerin diş hekimine başvurusunu etkilemektedir. Bu da sonuç olarak diş sağlığı hizmetlerinden yararlanmayı geciktirebilir. Hacettepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi 2. ve 5. sınıf öğrencilerinin diş hekimi korkusu üzerine görüşleri değerlendirilmiştir. Araştırmada 1.Sınıflara ulaşılması planlanmış ancak 1. Sınıflarda çok az kişiye ulaşılması nedeniyle araştırma 2. Sınıflarda yapılmıştır.

2. sınıf ve 5. sınıf öğrencilerinin aldıkları toplam korku puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. ($p=0.000$). İsrail'de yapılan bir araştırmada, diş hekimliği fakültesinde okuyan öğrencilerin sınıfları ilerledikçe hissettikleri diş hekimi korkusunun azaldığı tespit edilmiştir⁹. Bu öğrencilerin zaman içerisinde korkularının azalması, kazandıkları tecrübeden ve aldıkları profesyonel eğitimden kaynaklanmış olabilir.

2. ve 5. sınıflarda ailesinde sağlık personeli olup

olmaması ile toplam korku puanı arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Öğrencilerin aldıkları korku puanlarının ailede sağlık personeli olmasından etkilenmemesinin nedeni araştırmanın diş hekimliği fakültesinde yapılmış olmasına ve öğrencilerin bu konuda profesyonel eğitim almalarına bağlı olabilir.

2. sınıf öğrencilerinden % 38.6'sının, 5.sınıf öğrencilerinden % 53.4'ünün herhangi bir konuda korkusu olduğu belirlenmiştir. Bu korkular içerisinde kızlarda hayvan korkusu, erkeklerde yükseklik korkusu başta gelmektedir. Bunun sebebi kız öğrencilerin hayvanlarla ilgili olumsuz deneyimlerinin çok olmasından olabilir. 2. ve 5. sınıf öğrencilerinde herhangi bir korkunun olması kızlarda daha yüksek olarak bulunmuştur ($p=0.05$ ve $p=0.04$) Ancak 2. ve 5. Sınıf öğrencilerin cinsiyetleri ile diş hekimi korkuları arasında istatistiksel anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu sonuç kızların ve erkeklerin fakültede aynı eğitimi almış olmalarından dolayı olabilir. Yapılan bir araştırmada kadınlar diş muayenesi konusunda daha endişeli bulunmasına rağmen diş muayene korkusu konusunda anlamlı bir fark bulunmamıştır⁹. Yine Sudi Arabistan'da yapılmış olan bir çalışmada diş muayenesi korkusu kadınlarda erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur¹⁰.

2.sınıf öğrencilerinde başka herhangi bir korkusu olanlar ile olmayanlar arasında toplam korku puanları açısından anlamlı bir fark bulunmazken ($p=0.827$), 5. sınıf öğrencilerinde anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=0.011$). Göteborg Üniversitesinde yapılan bir araştırmaya göre de fobisi olan kişilerde daha fazla diş hekimi korkusu olduğu belirlenmiştir¹¹.

5. sınıf öğrencilerinin düzenli olarak diş hekimi muayenesine gitme yüzdesinin 2. sınıflardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunun sebebi 5. sınıf öğrencilerinin diş sağlığı konusunda daha dikkatli ve bilinçli davranmaları olabilir. 2. sınıf öğrencilerinden düzenli olarak diş hekimi kontrolüne gidenler ile gitmeyenlerin aldıkları toplam korku puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=0.012$). Bu, korkusu olan kişilerin düzenli muayeneye gitmekten kaçınmalarına bağlı olabilir. 5. sınıf öğrencileri için anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0.638$). Bunun sebebi; 5. sınıf öğrencilerinin diş sağlığının önemini daha fazla bilmesi ve bu konularla ilgili deneyimlerinin artması olabilir.

2. sınıfların % 48.2'sinin, 5. sınıfların % 45'inin

diş ağrıları olduğunda, diş hekimine başvurdıkları görülmektedir (Tablo IV). Diş hekimliği fakültesinde öğrenci olmalarına rağmen araştırmaya katılanların yaklaşık yarısı sorunları kendi çabaları ile çözmeye çalışmaktadır. Bu yöntemleri denedikten sonra diş hekimine başvurmaktadır 5. sınıf öğrencilerinden diş ağrısı olduğunda diş hekimine gitmeyi tercih edenlerin büyük çoğunluğunun (% 77.1) toplam korku puanının düşük olduğu tespit edilmiştir. Diş muayenesinden korkunun azalması diş hekimine gitmeyi artırıyor olabilir.

2. sınıf öğrencilerinin % 12.5'inin, 5. sınıf öğrencilerinin %20.7'sinin diş hekimi muayenesi ile ilgili olumsuz deneyim yaşadığı görülmektedir.Yaşanan olumsuz deneyimlerin büyük çoğunluğunu (% 63.6) tedavi ile ilgili nedenler oluşturmaktadır (Tablo V).

Daha önceden diş muayenesi ile ilgili olumsuz deneyim yaşamış olan 2. Sınıf öğrencilerinde korku puanları, böyle bir deneyim yaşamamış olanlardan yüksek bulunurken ($p=0.009$), 5. sınıflarda böyle bir fark bulunmamıştır ($p=0.478$). 5. sınıflarda olumsuz deneyime bağlı korkunun daha az olması, bu konuda daha uzun süre çalışmış olmalarına bağlı olabilir. Yapılan başka bir araştırmada daha önce diş muayenesinde yaşanmış acı veren olumsuz deneyimlerin olması en sık görülen diş hekimi korkusu nedeni olarak belirlenmiştir. 11 Diş muayenesi sırasında yaşanan olumsuz deneyimler hastanın sonraki diş muayenesinden kaçınmasına neden olabilir.

2. sınıf öğrencilerinin diş muayenesi sırasında kendilerini rahat hissetmedikleri en sık durum, anestezi enjektörünün görülmesi ve anestezi yapılmasıdır. Bu korku 2. Sınıflarda 5. Sınıflardan daha yüksektir. 2. Sınıflarda bunu aeratörün çalıştırılması ve muayene koltuğuna oturmak izlerken (Tablo VI), 5. Sınıflarda muayene koltuğuna oturmak izlemektedir (Tablo VII). Hindistan da yapılan bir araştırmaya göre diş muayenesi sırasında en çok korkulan durum (% 51) anestezi için enjeksiyon yapılması olarak belirlenmiştir¹².

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu gergin hissettikleri durumları anlamlı ve mantıklı bulmaktadır. 5. Sınıf öğrencilerinde korku ve endişenin derecesi arttıkça bunu mantıksız ve anlamsız bulma oranı da artmaktadır. Ancak 2. Sınıf öğrencilerinde belirgin bir artış saptanmamıştır (TabloVIII).

Bu araştırmada araştırmacılar tarafından bir korku puanlaması yapılmıştır. Ancak, öğrencilerin korku ve anksiyete durumlarını ve ilişkili faktörleri araştırmak için yapılandırılmış çeşitli ölçekler kullanılabilir. Bu konuda yapılmış pek çok çalışma bulunmaktadır^{13,14}.

Sonuç olarak yapılan bu araştırma benzer konularda yapılacak olan araştırmalara veri tabanı oluşturması açısından önemlidir. Öğrencilik yaşamlarının başında olan 2. Sınıf öğrencileri ile çok kısa süre sonra profesyonel çalışma yaşamına atılacak olan 5. Sınıf öğrencilerinin diş hekimi korkusu ile ilgili görüşleri ve yaşadıkları duygular, bu konuda çalışan kişilerin çözüm üretmeleri aşamasında yol gösterici olabilir.

ÖNERİLER

Diş hekimlerinin tavır ve tutumları diş muayenesi korkusu oluşmasında önemli bir etkidir. Diş hekimlerinin muayene sırasında olumlu yaklaşımlarda bulunması, tedavi uygulamaları konusunda hastalarını bilgilendirmesi ve her zaman hasta ile empati kurması yararlı olabilir.

Diş hekimleri, hastalarının kendilerini rahat hissetmelerini sağlamalı ve travmatik olayları mümkün olduğunca azaltmaya çalışmalıdırlar. Tedaviyi geciktirmenin sorunları daha da arttıracağını hastalara izah etmelidirler.

Diş sağlığı ile ilgili şikayeti olan kişiler sorunlarını ertelememeleri, eğer korkularından dolayı tedaviyi geciktiriyorlarsa psikolojik yardım alabilecekleri konusunda bilgilendirilmelidirler.

Hastaların düzenli olarak kontrole gelmelerinin sağlanması korkunun azalmasında etkili olabilir.

Diş hekimi korkusu pek çok faktörden etkilenen kompleks bir durumdur. Diş hekimi korkusu olanlarda diğer korkuların da olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle diş hekimi korkusu tek başına değil, diğer korkularla beraber ele alınmalıdır.

Konu ile ilgili niteliksel ve niceliksel çalışmaların birlikte planlanması kişilerin diş hekimi korkusu ile ilgili duygu durumlarını belirlemede daha etkili olabilir.

KAYNAKLAR

1. Berggren U , Meynert G , Dental fear and avoidance causes, symptoms and consequences, J. Am. Dent.,109:130-4, 1984.
2. Quteish Taani D.S., Dental anxiety and regularity of dental attendance in younger adults, J.Oral. Rehabil., 157:604-8, 2002.
3. Çağıl I., Anneler, çocuklar ve gençler için diş sağlığı ve bakımı, Varol Matbaası, Ankara, 1993.
4. Önce Sağlık, Sağlık Bakanları Yayınları No 52, Ankara, 1990.
5. Smith T., Getz T., Milgrom P., Weinstein P., Evaluation of treatment at a Dental Fears Research Clinic, Spec. Care Dent.118:45-9, 1987.
6. Kleinknecht R.A., Thorndike R.M., McGlynn F.D., Factor analysis of dental fear survey with cross-validation, J. Am. Dent. Assoc., 19:22-8, 1984.
7. Milgrom P., Fiset L., Melnick S., Weinstein P., The prevalence and practice management consequences of dental fear , J. Am. Dent. Assoc.,116:102-7, 1996.
8. Locker D., Liddel A., Correlates of dental anxiety among older adults., J. Dent: Hyg. 70:90-6, 1991.
9. Peretz B., Mann J., Dental anxiety among Israeli dental students: A 4-year longitudinal study, Eur. J. Dent. Educ., 17:133-7, 2000.
10. Quteish Taani D.S., Dental fear among a young adult Saudi-an population. Int. Dent. J, 51(2):62-6, 2001.
11. Abrahamsson KH., Berggren U., Carlsson SG., Psychosocial aspects of dental and general fears in dental phobic patients, Acta. Odontol Scand., 16:37-43, 2002.
12. Rao A., Squire PS., Peter S., Characteristics of dental fear amongst dental and medical students, Indian J. Dent. Res. , 4:11-4, 1997.
13. Sullivan M.J., Neish N.R., Catastrophizing, anxiety and pain during dental hygiene treatment. Community Dent. Oral. Epidemiol. 26(5):344-9, 1998.
14. Kaakko T., Milgrom P., Coldwell S.E., Getz T., Weinstein P., Ramsay D.S., Dental fear among university students: implications for pharmacological research. Anesth Prog Spring; 45 (2):62-7, 1998.

Yazışma adresi

Doç. Dr. Songül A. Vaizoğlu
H.Ü. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD.
06100 Sıhhiye, Ankara
Tel: 324 39 75 Fax: 311 00 72
e-mail: sacar@hacettepe.edu.tr